

BIBLIOTEKARZE UNIwersYTETU ŚLĄSKIEGO Z WIZYTA W BRITISH LIBRARY I OŚRODKACH KULTURY POLSKIEJ W LONDYNIE

Od 14 do 18 maja 2018 r. pracownicy Biblioteki Teologicznej i Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach uczestniczyli w programie szkoleniowym Erasmus+ w Londynie. Instytucją zapraszającą bibliotekarzy śląskiej uczelni była Biblioteka Narodowa Wielkiej Brytanii (British Library, dalej BL), która pod względem liczby skatalogowanych pozycji jest największą biblioteką narodową na świecie. Jej zasób szacowany jest na 150-200 milionów jednostek pochodzących z wielu krajów i różnych kontynentów, z czego około 14 milionów pozycji stanowią same książki, a ponad 820 tysięcy to tytuły wydawnictw ciągłych. Poza tym w bibliotece są gromadzone: rękopisy, nagrania dźwiękowe, druki muzyczne, patenty, bazy danych, zbiory ikonograficzne, kartograficzne i filatelistyczne.

British Library

BL powstała na mocy decyzji parlamentu z 1973 r., w wyniku połączenia Biblioteki Muzeum Brytyjskiego (British Museum) oraz kilku innych księgozbiorów. Rdzeń zbiorów historycznych księżnicy opiera się na serii darowizn i przejęć z XVIII w., należących do Roberta Cottona, Hansa Sloane'a, Roberta Harleya oraz księgozbiorów królewskich – Jerzego II i Jerzego III. Obecnie jej zasoby są powiększane najczęściej o publikacje wydane w Wielkiej Brytanii i Irlandii oraz tytuły obcojęzyczne rozpowszechniane na terenie całego kraju.

Główna siedziba biblioteki została oddana do użytku w 1997 r., zaprojektował ją Collin St. John Wilson i znajduje się w centrum Londynu przy Euston Road. Budynek z czerwonej cegły przypomina kształtem okręt, co jednak dobrze widać jedynie na makiecie obiektu, ponieważ największa jego

---

¹ Biblioteka Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach.

² Biblioteka Teologiczna Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach.

część mieści się pod ziemią (pięć pięter magazynów sięgających 24 metrów w głąb). Natomiast materiały biblioteczne o niskim wykorzystaniu (stanowiące około 70% wszystkich zasobów) znajdują się w specjalnie zaprojektowanych magazynach w Boston Spa w Yorkshire, skąd każdego dnia są dostarczane do Londynu na zamówienie użytkowników.

Wizytę uczestników programu Erasmus+ w BL rozpoczęło spotkanie z Magdą Szkutą (Curator East and South-East European Collections), osobą odpowiedzialną za kolekcje zbiorów pochodzących z Europy Środkowo- i Południowo-Wschodniej. Na początku bibliotekarka przybliżyła nam powstanie, rozwój i ogólne zasady funkcjonowania ksiąźnicy. Następnie szczegółowo omówiła i pokazała zakres prac podejmowanych przez dział, w którym pracuje. Ponieważ ideą przewodnią naszego wyjazdu były zbiory polskie w londyńskich bibliotekach, szczególnie wiele miejsca poświęciła dokumentom związanym z naszym krajem. Początek polskiej kolekcji w BL dał dar księcia Adama Czartoryskiego, który w 1832 r. za pośrednictwem Juliana Ursyna Niemcewicza, przekazał bibliotece około 80 książek wydanych w języku polskim oraz związanych z tematyką polską. W ciągu kolejnych lat polski księgozbiór powiększał się systematycznie i dziś uważany jest za największą rodzimą kolekcję poza granicami naszego państwa w Europie Zachodniej. Najcenniejsze egzemplarze znajdują się wśród rękopisów i starodruków. Zbiór tych ostatnich obejmuje ponad 2 tysiące pozycji i wyróżnia się dużą rozpiętością tematyczną, odzwierciedlającą życie umysłowe, kulturalne, polityczne i religijne dawnej Rzeczypospolitej. Zawiera rzadkie druki, począwszy od krakowskich inkunabułów przez staropolskie edycje Biblii, druki ariańskie po utwory klasyczne. Do cymeliów należą „Statuty Łaskiego” (1506), „Historia Polonica” Jana Długosza (1615), pierwszy podręcznik do historii pióra Macieja z Miechowa „Chronica Polonorum” (1521), najlepiej zachowany egzemplarz pierwszego polskiego zielnika „O ziołach i mocy ich” Stefana Falimirza (1534) oraz pierwsza gramatyka języka polskiego Stojęńskiego-Statoriusza „Polonicae grammatices institutio” (1568). Wszystkie polskie stare druki zgromadzone w BL zostały kompetentnie opracowane w ramach międzynarodowego projektu „The Polish Short Title Catalogue”. Oprócz londyńskiej ksiąźnicy w przedsięwzięciu wzięły udział trzy polskie instytucje: Biblioteka Narodowa w Warszawie, Biblioteka Jagiellońska i Biblioteka Kórnicka.

Odrębną grupę poloników stanowią rękopisy, w tym dwa cenne modlitewniki królewskie – Aleksandra Jagiellończyka (1491) i będący prawdziwym klejnotem modlitewnik Zygmunta Starego (1524), ilustrowany przez Stanisława Samostrzelnika (znanego również jako Stanislaus Capellanus), mnicha cysterskiego z Mogiły koło Krakowa. Natomiast w dziale muzycznym bezcennymi rękopisami są autografy Fryderyka Chopina – dwa polonezy a-dur, op. 40, dwa mazurki op. 56 i 59 oraz Barcarolla. Z kolei wśród druków wydawanych w XIX stuleciu w Polsce i na Zachodzie poczesne

miejsce zajmują pierwsze publikacje dzieł Mickiewicza, Słowackiego, Norwida i Krasińskiego.

Obecnie polskie tytuły trafiają do BL najczęściej drogą zakupu, ale także za pośrednictwem darów i wymiany prowadzonej m.in. z Biblioteką Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach.

Kolejnym punktem programu było zwiedzanie stałej wystawy usytuowanej w Sir John Ritblat Gallery, zatytułowanej „Treasures of the British Library”, a ukazującej najcenniejsze i najciekawsze zbiory wizytowanej placówki. Wśród prezentowanych obiektów można napotkać np. notatnik Leonarda da Vinci, odręczne zapisy muzyczne Haendla i Beethovena, oryginalne teksty zespołu The Beatles, list Wilstona Churchilla lub rękopisy Jane Austen i Charlesa Dickensa. Na szczególną uwagę zasługują stare teksty religijne, jak chociażby zachowany w bardzo dobrym stanie Kodeks Synajski (łac. Codex Sinaiticus). Jest to najstarszy, gdyż pochodzący z IV w., manuskrypt Septuaginty i Nowego Testamentu, który bibliści oceniają jako jeden z dwóch najważniejszych rękopisów Nowego Testamentu (oprócz Kodeksu Watykańskiego). Poza tym w galerii zwiedzający mogą obejrzeć obiekty wpisane na listę UNESCO Pamięć Świata - Biblię Gutenberga (1455) oraz Magna Carta (Wielka Karta Swobód z 1215 r.).

Następnym etapem pobytu w BL był udział w zwiedzaniu budynku z przewodnikiem w ramach „Building tour”. Jest to jedna z kilku propozycji wycieczkowych, jakie instytucja organizuje dla osób chcących lepiej poznać historię, kolekcje i architekturę książnicy. Niewątpliwym atutem takiego sposobu zwiedzania jest możliwość dotarcia do tych części gmachu, które są zwykle zamknięte przed czytelnikami. Dodatkowo można nie tylko usłyszeć, ale i zobaczyć jak zbiory są przechowywane, dostarczane z magazynów i udostępniane użytkownikom. Jednym z ciekawszych punktów wycieczki było poznanie Biblioteki Królewskiej, która jest usytuowana w centralnej części głównego budynku. Bywa ona także nazywana wieżą, gdyż ma postać sześciopiętrowej konstrukcji pokrytej szkłem i brązem, a jej wnętrze jest całkowicie wypełnione książkami. Obiekt został zaprojektowany specjalnie dla kolekcji królewskiej przez architekta budynku, Colina St Johna Wilsona i mieści blisko 85 tysięcy woluminów. Zbiory zgromadził król Grzegorz III, którego syn Grzegorz IV przekazał je w całości narodowi brytyjskiemu.

Podczas „Building tour” mieliśmy także okazję zapoznać się z niezwykle ciekawym i imponującym zespołem zbiorów filatelistycznych. Kolekcję – liczącą obecnie ponad 8 milionów jednostek – zapoczątkował dar Thomasa Keaya Taplinga (1855-1891). Był to angielski biznesmen i polityk, a jednocześnie wybitny filatelista, który stworzył jedną z największych kolekcji znaczków swojej epoki. Zasoby filatelistyczne obejmują znaczki, karty pocztowe, znaczki skarbowe, materiały piśmiennicze, druki pocztowe oficjalne i prywatne itp.

Pierwszy dzień wizyty w BL kończyło zwiedzanie wystawy tematycznej „James Cook: The Voyages”. Ekspozycję zorganizowano z okazji 250. rocznicy rozpoczęcia pierwszej wyprawy Cooka, odbywającej się na pokładzie statku „Endeavour” w 1768 r. Wystawa dokumentuje wszystkie trzy podróże dookoła świata, jakie odkrywca odbył w latach 1768-1780. James Cook w czasie jedenastu lat żeglowania po Pacyfiku wniósł olbrzymi wkład w poznanie naszego globu. Największym osiągnięciem było sporządzenie tak dokładnych map tych obszarów, że niektóre z nich były w użyciu do niedawna. Oprócz osiągnięć kartograficznych na konto ekspedycji należy wpisać liczne odkrycia przyrodnicze (nowe gatunki zwierząt i roślin) oraz poznanie Aborygenów i Aleutów. Wystawa prezentuje nie tylko oryginalne dokumenty i przedmioty z wypraw, ale także współczesne opracowania na ten temat. Dodatkowo ekspozycji towarzyszy bogaty program warsztatów i szkoleń kierowanych do nauczycieli, uczniów oraz innych osób zainteresowanych życiem i dokonaniem Jamesa Cooka.

Drugi dzień wizyty rozpoczęło spotkanie z Kate Marshall (International Engagement Manager), pracującą w biurze współpracy międzynarodowej biblioteki narodowej Wielkiej Brytanii (International Office). Podczas prezentacji Marshall szczegółowo omówiła zakres działalności biura, kierunki podejmowanej współpracy oraz udział instytucji w wybranych projektach zagranicznych. BL jest członkiem wielu stowarzyszeń bibliotekarskich i bierze udział w wielu międzynarodowych przedsięwzięciach o charakterze naukowym oraz popularyzatorskim z zakresu szeroko pojmowanego bibliotekarstwa i informacji naukowej. Dyrektor naczelny biblioteki - Roly Keating jest przewodniczącym Konferencji Europejskich Bibliotek Narodowych (Conference of European National Libraries – CENL), która wspiera rozwój bibliotek narodowych, w szczególności w odniesieniu do ich odpowiedzialności za ochronę i udostępnianie narodowego dziedzictwa kulturowego. Poza tym ksiąźnica jest członkiem m.in. Konsorcjum Europejskich Bibliotek Naukowych (Consortium of European Research Libraries – CERL), Ligi Europejskich Bibliotek Naukowych (Ligue des Bibliothèques Européennes de Recherche – LIBER) i Międzynarodowej Federacji Stowarzyszeń i Instytucji Bibliotekarskich (International Federation of Library Associations and Institutions – IFLA). Jednym z aspektów międzynarodowej działalności wizytowanej jednostki jest także wieloletni udział w licznych programach w ramach Unii Europejskiej uruchomionych przez Komisję Europejską, np. Lifelong Learning Programme, Erasmus czy Erasmus+.

Następny etap szkolenia obejmował zapoznanie się z pracą działu odpowiedzialnego za działalność informacyjną biblioteki – Reference Services. Na system informacyjny ksiąźnicy składa się jedenaście specjalistycznych czytelni usytuowanych w budynku głównym oraz jednej znajdującej się w oddziale w Boston Spa w Yorkshire. Największa z nich to czytelnia kartograficzna, której zasób liczy ponad 4 miliony atlasów, map, globusów oraz

książek, co czyni go – pod względem liczebności – drugim zbiorem na świecie (po Bibliotece Kongresu). Natomiast jedną z najbardziej nowoczesnych czytelni jest placówka działająca w ramach Centrum Rozwoju Biznesu i Własności Intelektualnej (Business & IP Center), które zostało powołane do życia z myślą o twórczym wsparciu wynalazców, przedstawicieli małych i średnich przedsiębiorstw, przedsiębiorców i reprezentantów różnych branż sektora gospodarczego. We wszystkich jednostkach składających się na Reference Services znajduje się łącznie 1200 miejsc dla czytelników, którzy mogą z nich korzystać sześć dni w tygodniu (od poniedziałku do soboty).

Oprócz czytelni, magazynów, wystaw i galerii użytkownik w BL może odwiedzić także sklep, kawiarnie i restauracje. Gmach biblioteki jest najczęściej otwarty do 20:00 (od poniedziałku do czwartku) lub do 18:00 (piątek), a w weekendy do 17:00. Przy czym rano przed otwarciem instytucji często widać kolejkę ludzi oczekujących na wejście, co świadczy o dużej popularności miejsca.

W programie szkolenia znalazły się również dwie instytucje umiejscowione w budynku Polskiego Ośrodka Społeczno-Kulturalnego (POSK)³ – Instytut Józefa Piłsudskiego oraz Biblioteka Polska.

Instytut Józefa Piłsudskiego w Londynie (dalej IJPL) jest kontynuatorem działalności Instytutu Badania Najnowszej Historii Polski, który powstał w Warszawie w latach 1923-1924⁴. Instytut prowadził badania naukowe nad problemami polskiego ruchu narodowyzwoleńczego w XIX i XX w., utworzeniem niepodległego państwa polskiego w 1918 r., a także życiem i działalnością J. Piłsudskiego. Do 1939 r. zgromadził zbiory archiwalne Polskiej Partii Socjalistycznej, Polskiej Organizacji Wojskowej, Polskich Drużyn Strzeleckich, Legionów Polskich oraz innych polskich organizacji politycznych i wojskowych, dokumenty osobiste polityków i działaczy społecznych, a także zbiór korespondencji Marszałka. W tym czasie Instytut opublikował liczne wydawnictwa źródłowe, pamiętniki oraz monografie naukowe. Wybuch II wojny światowej przerwał działalność placówki. Część jej archiwaliów i zbiorów została wywieziona na Zachód; po wojnie trafiły do odtwarzanych na emigracji Instytutów Józefa Piłsudskiego w Nowym Jorku (1943 r.) i w Londynie (1947 r.).

Siedemdziesięcioletnią historię i dzień dzisiejszy IJPL przedstawiły Anna Stefanicka, sekretarz generalny IJPL oraz dr Olga Topol i Lidia Letkiewicz.

³ POSK jest centrum kulturalnym, założonym i ufundowanym w 1974 r. przez społeczność polską w Wielkiej Brytanii. Zajmuje się promocją polskiej kultury i sztuki. Mieszczą się tam liczne organizacje polonijne, m.in.: Zjednoczenie Polskie, największa polonijna organizacja na terenie Wielkiej Brytanii, Polski Uniwersytet na Obczyźnie (PUNO), Polskie Towarzystwo Naukowe na Obczyźnie (PTNO), Stowarzyszenie Polskich Kombatantów (SPK). Działają Instytut Józefa Piłsudskiego (IJPL) oraz Biblioteka Polska POSK (BP), a także nowoczesna galeria, teatr, księgarnia.

⁴ Instytutu Badania Najnowszej Historii Polski w 1930 r. uzyskał uprawnienia stowarzyszenia prawno-administracyjnego, a w 1935 – zmienił nazwę na Instytut Józefa Piłsudskiego Poświęcony Badaniu Najnowszej Historii Polski.

wicz. Omówiono aktualne zadania IJPL jako placówki naukowo-badawczej, do których należy gromadzenie, zabezpieczanie, przechowywanie i udostępnianie materiałów historycznych oraz przybliżono bieżącą działalność Instytutu prowadzoną na płaszczyźnie muzealnej, archiwalnej, bibliotecznej, naukowej, wydawniczej, wystawienniczej i edukacyjnej.

Muzeum IJPL liczące około 2500 eksponatów gromadzi m.in. osobiste pamiątki po Piłsudskim⁵, odznaki legionowe, pułkowe, odznaczenia, medale, monety, medaliony, obrazy, rzeźby, wyroby sztuki ludowej. W sali muzealnej oprócz stałej ekspozycji regularnie organizowane są wystawy czasowe.

W Archiwum IJPL zebrano ponad 200 kolekcji (m.in. Archiwum Adjuwantury Generalnej Naczelnego Dowództwa z lat 1918-1922, tzw. archiwum belwederskie oraz spuścizny osobowe znanych polityków, działaczy społecznych okresu międzywojennego, przedstawicieli powojennej emigracji polskiej w Wielkiej Brytanii). Zasób podzielono na Archiwum Fotografii, Dokumentację Aktową oraz Archiwum Map. Większość dokumentów skatalogowano i włączono do baz danych SEZAM i IZA dostępnych na stronach Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych.

Bibliotekę Instytutu liczącą ok. 6000 pozycji książkowych, broszur i wydawnictw ciągłych tworzy piśmiennictwo ściśle związane z kierunkiem prowadzonych badań historycznych. Jest ono nieodzownym uzupełnieniem i pomocą naukową dla badaczy korzystających z archiwum. Trwają prace nad wprowadzeniem księgozbioru do katalogu/bazy danych Biblioteki Polskiej POSK (BP). Komputeryzacji towarzyszy selekcja książek.

Mimo trudnych warunków lokalowych IJPL dużą troską otacza zasób archiwalny i biblioteczny. Dokumenty umieszczono na regałach kompaktowych, w osobnym, zamkniętym pomieszczeniu, gdzie mają zapewnioną odpowiednią temperaturę i wilgotność powietrza oraz specjalne, bezkwasowe opakowania.

Zbiory archiwalne IJPL stanowią cenną bazę źródłową dla historyków polskich i zagranicznych, stąd istotną częścią działalności Instytutu jest ich udostępnianie na miejscu oraz opracowywanie kwerend otrzymanych drogą korespondencyjną. Materiały te są wykorzystywane w pracach magisterskich, doktorskich i publikacjach książkowych. W ramach działalności naukowej pracownicy IJPL organizują sympozja i konferencje, przygotowują odczyty i wykłady. Od 1947 r. Instytut prowadzi działalność wydawniczą publikując m.in. książki, broszury, druki ulotne, komunikaty, a w latach 1948-1976 wydając czasopismo „Niepodległość”. Z okazji jubileuszu IJPL została przygotowana praca *Historia obrazem pisana. 70 lat Instytutu Piłsudskiego w Londynie* (Londyn 2017).

⁵ Przez wiele lat w depozycie przechowywano tu cenne obiekty związane z Marszałkiem. W 2004 r. dzięki staraniom Fundacji Rodziny J. Piłsudskiego depozyt ten powrócił do Polski, gdzie zasilił zbiory budowanego Muzeum Piłsudskiego w Sulejówku.

Istotną część pracy zajmuje działalność wystawiennicza i edukacyjna. Ekspozycje czasowe nawiązują do osoby patrona i rocznic niepodległościowych; ich zadaniem jest zachowanie i utrwalenie prawdy historycznej, np. *Szańce nadziei – Legioniści w konfliktach zbrojnych XX wieku* upamiętniły udział Polaków w I wojnie światowej. Z kolei projekt badawczo-wystawienniczy *Sztafeta Enigmy* opowiadał o roli polskich matematyków i kryptologów w złamaniu kodu niemieckiej maszyny szyfrującej Enigma. IJPL chętnie współpracuje z innymi brytyjskimi i zagranicznymi placówkami kultury, m.in. wypożyczając muzealia na wystawy. W ofercie edukacyjnej IJPL znajdują się również lekcje historii, konkursy literackie i plastyczne adresowane do młodzieży szkolnej. Oferowane są również staże zawodowe dla archiwistów, bibliotekarzy i muzealników.

W organizowaniu życia kulturalnego emigracji polskiej w Wielkiej Brytanii istotną rolę odgrywa **Biblioteka Polska POSK** (dalej BP), jedna z większych bibliotek polskich działających poza granicami kraju. Założona w 1942 r. kilkakrotnie zmieniała nazwę⁶, opiekuna prawnego oraz profil i przeznaczenie zbiorów. Podstawę zasobu dał księgozbiór Funduszu Kultury Narodowej oraz Urzędu Oświaty i Spraw Szkolnictwa gromadzony z myślą o powojennej odbudowie zniszczonych bibliotek w kraju. Po 1945 r. zbiory uzupełniano pod kątem piśmiennictwa przydatnego Polonii brytyjskiej – podręczników szkolnych i uniwersyteckich, książek do nauki języka angielskiego oraz publikacji emigracyjnych. Od 1953 r. uwagę skoncentrowano na wszechstronnej rozbudowie księgozbioru polskiego (głównie humanistycznego) i gromadzeniu czasopism naukowych.

Kierująca pracami BP Dobrosława Platt, omawiała misję biblioteki i aktualny stan zbiorów, podkreśliła, że jest ona dosyć specyficznym typem książnicy; realizuje zadania biblioteki naukowej oraz publicznej, przez co odgrywa ważną rolę w zachowaniu i promocji polskiego dorobku piśmienniczego w Wielkiej Brytanii. BP gromadzi, opracowuje, przechowuje i udostępnia piśmiennicze oraz artystyczne przejawy działalności kulturalnej i naukowej emigracji polskiej. Specjalizuje się w kompletowaniu wydawnictw emigracyjnych, przyjmuje rękopisy oraz różnego typu zbiory specjalne. Liczący blisko 360 tysięcy jednostek księgozbiór stanowią polonika, conradiana⁷, rękopisy, archiwa osób prywatnych oraz instytucji i organizacji emigracyjnych (np. Archiwum Osobowe Emigracji im. B.O. Jeżewskiego), czasopisma emigracyjne i krajowe, biuletyny i komunikaty organizacji emigracyjnych, wydawnictwa „drugiego obiegu”, mapy, atlasy, nuty, fotografie,

⁶ W latach 1942-1945 funkcjonowała jako Biblioteka Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. Po zakończeniu wojny zmieniła nazwę na The Polish Library in London, a w latach 1948-1953 na Polish University College Library. W okresie 1953-1967 działała jako Biblioteka Polska, z chwilą wejścia w skład Polskiego Ośrodka Społeczno-Kulturalnego w 1967 r. jej oficjalna nazwa to Biblioteka Polska POSK w Londynie.

⁷ Biblioteka jest siedzibą The Joseph Conrad Society (UK).

obwoluty, ekslibrisy, obrazy i rysunki. Biblioteka zbiera także dokumenty życia społecznego emigracji: zaproszenia, jednodniówki, programy imprez, katalogi wystaw, plakaty. Wnętrza BP zdobi znakomity zbiór dzieł znanych malarzy emigracyjnych.

Podstawą gromadzenia są dary osób prywatnych, instytucji, organizacji i stowarzyszeń, a także – w zdecydowanie mniejszym zakresie – wymiana i zakup. Opisy bibliograficzne nabytków są opracowywane w formacie UKMARC i na bieżąco uzupełniają bazę danych. Stale prowadzone prace porządkowe i selekcyjne pozwalają na reorganizację zbiorów, wydzielenie dubletów i przekazanie druków zbędnych do tzw. magazynu kiermaszowego, skąd trafiają do sprzedaży, zasilając budżet BP. Biblioteka Polska POSK otwiera drzwi dla czytelników cztery dni w tygodniu. Wypożyczalnia jest dostępna wyłącznie dla członków Biblioteki, za okazaniem ważnej karty bibliotecznej i po opłaceniu rocznego członkostwa. Z kolei czytelnia zaprasza wszystkich zainteresowanych; w wolnym dostępie oferuje m.in. słowniki, encyklopedie, przewodniki, bibliografie, przekłady literatury polskiej, czasopisma. Ponadto korzystającym na miejscu udostępnia zbiory magazynowe oraz dokumenty archiwalne, po które najczęściej sięgają badacze dziejów Polski i jej diaspory. Przy BP działa również Centrala Bibliotek Ruchomych, która dociera z polską książką do brytyjskich bibliotek publicznych.

Szeroki wachlarz działalności Biblioteki Polskiej obejmuje także inicjatywy na polu wydawniczym⁸ i edukacyjnym, organizację konferencji, spotkań z badaczami, wydawcami i pisarzami, popularyzację zbiorów oraz działalność wystawienniczą⁹. Powodzenie tych przedsięwzięć jest możliwe m.in. dzięki ścisłej współpracy z wieloma instytucjami w Polsce oraz zaangażowaniu wolontariuszy.

Kolejną instytucją goszczącą bibliotekarzy był **Instytut Polski i Muzeum im. gen. Sikorskiego w Londynie**. Placówka powstała tuż po zakończeniu II wojny światowej w 1945 r. Natomiast w 1946 r. zakupiono budynek, w którym Instytut ma siedzibę do chwili obecnej. Na kilku kondygnacjach mieści się archiwum, biblioteka i muzeum.

Z założenia placówka ta miała być ośrodkiem życia kulturalnego i społecznego na obczyźnie dla uchodźstwa polskiego. Ponadto miała nawiązywać do instytucji już działających za granicą o podobnym charakterze, m.in. Biblioteki Polskiej w Paryżu i Muzeum Polskiego w Rapperswilu. Wspólnym celem tych placówek było zbieranie dokumentów historycznych świadczących o wkładzie Polski do ogólnej kultury narodowej i światowej. Podstawą tworzącego się Instytutu były pamiątki przekazane przez Helenę Sikorską, wdowę po

⁸ Np. publikacja *Politycy i artyści. Materiały XXXVIII Sesji Stałej Konferencji Muzeów, Archiwów i Bibliotek Polskich na Zachodzie* (2017).

⁹ Podczas wizyty była czynna wystawa „Brytyjczycy wobec spraw polskich w II połowie XVIII wieku”.

generale Władysławie Sikorskim. W kolejnych latach Instytut łączył się z różnymi ośrodkami kulturalnymi. I tak, w 1965 r. połączył się z Polskim Ośrodkiem Naukowym, powstałym w Londynie już w 1939 r., a w 1970 r., w skład Instytutu weszła Fundacja Sztandarów PSZ. Z kolei w 1973 r. z Polskim Instytutem Historycznym, poszerzając swoją działalność dla uchodźstwa polskiego.

Aktywność i społeczne zaangażowanie członków Instytutu sprawiło, że w 1979 r. placówka ta współtworzyła Stałą Konferencję Bibliotek, Muzeów i Archiwów na Zachodzie, zrzeszając polskie placówki naukowe na obczyźnie. Natomiast w 1988 r. do Instytutu przyłączono Studium Polski Podziemnej.

Na przestrzeni lat w Instytucie utworzono archiwum, w którym gromadzona jest dokumentacja Polskich Sił Zbrojnych oraz archiwalia rządowe i wojskowe, głównie z okresu II wojny światowej. Szacuje się, że archiwum Instytutu gromadzi ok. półtora kilometra półek bieżących dokumentów. Zebrany materiał podzielono na trzy zasadnicze działy, takie jak: akta władz cywilnych, akta wojskowe i kolekcje oraz osobowe i rzeczowe. Czytelnicy, którzy chcą skorzystać z archiwum, muszą zapoznać się z *Regulaminem udostępniania materiałów archiwalnych przez Instytut i Muzeum im. gen. W. Sikorskiego* i bezwzględnie go przestrzegać. Obok archiwum z materiałami źródłowymi i dokumentami, znajduje się archiwum filmowe, w którym zgromadzono dokumentację filmową w czterech działach, takich jak: Sikorski Collection, filmy wyprodukowane przez instytucje, różne materiały filmowe od osób prywatnych oraz własne materiały filmowe Instytutu.

Równoległe do utworzonego archiwum, zorganizowano muzeum. Znaczną część reprezentacyjnych pomieszczeń Instytutu przeznaczono na działalność wystawienniczą. Uporządkowane tematycznie ekspozycje przyciągają turystów polskich i zagranicznych. W wydzielonych i odpowiednio zaprojektowanych salach przechowuje się ponad 80 sztandarów jednostek bojowych oraz eksponuje zgromadzony największy poza granicami kraju zbiór polskich militariów.

Powołano również do życia bibliotekę, w której zabezpieczono cenne zbiory darowane na przestrzeni lat przez uczonych żyjących na obczyźnie. Biblioteka utworzona została na bazie literatury Polskiego Ośrodka Naukowego, z prywatnych darów i depozytu ambasady RP w Londynie. W zgromadzonym zasobie reprezentowane są wszystkie dziedziny wiedzy, a także kolekcje prywatne, zbiór starodruków, map, atlasów, jak również w znacznej części skompletowana klasyka i literatura piękna.

Ważnym zadaniem Instytutu jest szeroko zakrojona akcja wydawnicza oparta na zasobach archiwalnych, materiałach źródłowych i dokumentacyjnych. Wiele cennych pozycji ukazało się w ramach serii wydawniczych, samostanowiących publikacji książkowych i opracowań broszurowych oraz czasopism. Obecnie celem Instytutu jest publikowanie, a także gromadzenie i zabezpieczenie akt państwowych i dokumentów oraz filmów, fotografii i innych cennych nabytków dotyczących udziału Polski w II wojnie światowej.

Wizyta w ramach programu szkoleniowego ERASMUS+ w największej bibliotece narodowej świata była okazją do poznania wspaniałej architektury nowoczesnej książnicy, jej bogatych zbiorów i warsztatu pracy brytyjskich bibliotekarzy. Szczególnym zainteresowaniem uczestników programu cieszyły się zbiory pochodzące z Polski i Polski dotyczące, a zwłaszcza rękopisy, inkunabuły, starodruki, a także literatura dziewiętnastowieczna i współczesna. Była również okazją do poszerzenia programu szkoleniowego o polonijne placówki kulturalno-oświatowe funkcjonujące od wielu lat poza granicami kraju. Pobyt w tych instytucjach pozwolił nam bliżej poznać szerokie spektrum gromadzonego i udostępnianego dziedzictwa narodowego na obczyźnie oraz zainspirował do nawiązania współpracy badawczej i międzybibliotecznej.